

Sivile beredskapsøvelser

Av Jan Fuglaas

Jan Fuglaas er avdelingsdirektør i Direktoratet for Sivilt Beredskap.

Jeg vil i det følgende beskrive de beredskapsøvelser vi gjennomfører, og gi noen kommentarer om behovet og verdien av slike øvelser.

Før dette gjøres er det naturlig å se beredskapsøvelsene i sammenheng med den organisasjon vi vil ha i krig og de oppgaver vi står overfor.

Den sivile beredskap deles inn i følgende sektorer:

- administrativt beredskap
- forsyningsberedskap
- sivilforsvaret
- helseberedskap
- politiet
- informasjonsberedskap.

ADMINISTRATIVT BEREDSKAP

Øvelsene hører hjemme under det administrative beredskap. Når den vanlige administrasjonen omstilles fra fred til krigsforhold, er det en forutsetning at endringene skal være minst mulig. Krigstidsadministrasjonen skal være mest mulig lik den fredsadministrasjonen vi alle kjenner fra tidligere. Bare på de felter hvor det i fred ikke finnes offentlige forvaltningsorganer, vil spesielle organer bli etablert ved beredskap og krig. Hovedopp-

gavene for krigstidsadministrasjonen er å sørge for at samfunnslivet i størst mulig utstrekning går som normalt, at vårt militære forsvar, sivilforsvaret og andre beredskapsorganer blir tilført de nødvendige ressurser, og at ressurser som står til disposisjon blir mest mulig riktig og rettferdig fordelt.

OPPLÆRING

Opplæringen av det personell som skal gjøre tjeneste i kriser og krig i vår kriseadministrasjon, har vært en prioritert arbeidsoppgave gjennom mange år.

Fra i midten av 60-årene ble denne opplæringsvirksomhet systematisert og gjennomført med noen hyppighet. Gjennom alle år har først Direktoratet for økonomisk beredskap og siden Direktoratet for sivilt beredskap, forestått planleggingen av, og i stor grad også gjennomføringen av denne opplæringen.

Som et resultat av Stortingsmelding nr. 77 for 1980/81 startet vi i 1981 i Direktoratet arbeidet med å utarbeide en langtidsplan for kurs og øvelser innen administrativt beredskap. Planen er rullerende og nåværende plan gjelder for perioden 1984—88. Planen beskriver de kurs og øvelser som gjennomføres på alle nivåer.

I prinsippet er alle øvelser på sivil side å betrakte som rene papirøvelser. Dette

forhindrer ikke at vi fra tid til annen også har forsøkt å bringe praktiske og fysiske oppgaver inn i øvelsene. Flere ganger har næringslivet forestått leveranser av proviant m.v. til oppsatte militære avdelinger, etter de prinsipper og etter de normer som er nedlagt i vårt sivile beredskapssystem.

Når det gjelder papirovelsene, kan disse stort sett deles i to kategorier:

- de rene krigsspilløvelser, hvor spillerne i forbindelse med en gitt situasjon på papiret utfører oppdrag som kreves av dem overordnede, sideordnede og underordnede forvaltningsorganer eller av private institusjoner som har interesse innen deres eget fagområde.
- mer seminar eller diskusjonspregede opplegg hvor vi forsøker å få deltakerne til å diskutere eller besvare konkrete beredskapsoppdrag eller problemer.

Generelt kan vi inndele de øvelser vi nytter på beredskapssektoren i 5 grupper:

- internasjonale
- nasjonale sentrale øvelser
- øvelser på fylkesnivå
- øvelser på kommunenivå
- spesielle øvelser.

INTERNASJONALE ØVELSER

HILEX eller HIGH LEVEL EXERCISES er sivile/militære krisehåndteringsøvelser for det personell som skal fatte beslutninger i beredskapssammenheng i Norge. Øvelsene gjennomføres annet hvert år, i de år hvor vi ikke har WINTEX-øvelser.

WINTEX/CIMEX-øvelsene er bredt anlagte militære og sivile prosedyreøvelser som gjennomføres hvert annet år i NATO-regi. Øvelsene er krigsspilløvelser, og Norge har på sivil side deltatt i denne serie fra begynnelsen av 60-årene. Deltakelsen har variert sterkt, men har stort sett omfattet sivile instanser på sentralt nivå. I noen øvelser har vi også hatt med en del fylker og kommuner.

NASJONALE SENTRALE ØVELSER

Norge har også gjennom årene lagt opp til å gjennomføre nasjonale beredskapsøvelser for sentraladministrasjonen. Den første øvelse i serien for departementene og de sentraladministrative fagorganer ble avvirket i slutten av 60-årene under navnet OMSTILLING 1 og 2. I 1980 gjennomførte vi en ny øvelse for samme personell som vi ga navnet FRIMAIRE. Vi akter å gjennomføre en ny omgang av denne typen i løpet av 1984 og vi planlegger slike øvelser hvert fjerde år i framtiden.

I tillegg til den organiserte øvelsesopplæring som har foregått i Direktoratets regi, har også noen av departementene gjennomført kurs og seminaropplegg for eget personell. Denne opplæringsvirksomhet vil fortsette i framtiden.

ØVELSER PÅ FYLKESNIVA

Når det gjelder opplærings- og øvelsesvirksomheten på fylkesnivå, har jeg allerede nevnt at fylkene fra tid til annen har vært deltakere i WINTEX-serien. Øvelsesstatus for de nasjonale øvelser på dette plan er i dag, at vi holder på med øvelsesomgang nummer 4. Siden midten av 60-årene har vi besøkt alle landets 18

fylker med tre øvelsesomganger, og holder på med den fjerde. De tre første øvelser i denne serien var rene krigsspilløvelser, og i øvelsesomgang nummer 3 hadde vi også med oss forsvarrets institusjoner innen fylket som deltaker. Under denne øvelsen prøvet vi en god del nye ting. Vi produserte radio/TV-programmer, og det ble gitt ut øvelsesaviser, som ble distribuert til deltakerne. Den øvelsesomgang vi nå er i ferd med å gjennomføre på fylkesnivå, kalt FYLKESVERN IV, er en seminarøvelse hvor deltakerne utfra gitte situasjoner skal diskutere sin egen sektors gjøremål og vurdere kvaliteten av egne planer.

For personellet, både på sentral- og fylkesnivå, har vi gjennom årene også drevet en utstrakt opplæringsvirksomhet på sambandssiden.

ØVELSER PÅ KOMMUNENIVA

Vi er for tiden i ferd med å gjennomføre øvelsesomgang nummer 7 i alle landets kommuner. Øvelsene startet opp i 60-årene og landets kommuner har vært øvet med ca. 3 1/2 års mellomrom. Denne frekvens vil i framtiden bli forsøkt opprettholdt i det vi regner med en ny øvelsesomgang omtrent hvert tredje år. Også for kommunenes vedkommende har øvelsene variert mellom krigspill og seminarpregede opplegg. Som eksempel på krigspill kan vi nevne KOMMUNEVERN III som var relativt kompliserte øvelser, med stor deltakelse. I denne øvelsen hadde vi også med vannverksberedskapsproblematikken. I øvelsesomgang 4 og 5, som for øvrig var rene seminaropplegg, var også denne problematikken fremme. Den omgang vi holder på å gjennomføre i dag, nemlig KOMMUNEVERN VII, er et seminarpreget opplegg, hvor vi først

og fremst forsøker å nå det ledende personell i kommunene. Det er ennå for tidlig å gi et detaljert bilde av hva som vil bli opplegget for KOMMUNEVERN VIII's vedkommende. Jeg tror imidlertid at vi med de erfaringer vi har høstet i de senere år, vil gå inn for et fleksibelt øvelsesopplegg av seminar- og instruksjonsmodell. Vi vil videre satse på et opplegg tilpasset den enkelte kommunes geografi og egenart.

Jeg har nå omtalt de fleste øvelsetyper, men det bør vel også nevnes at vi fra tid til annen har deltatt i rent militære øvelsesopplegg for å trene oss i det samarbeid som er nødvendig for at forsvaret skal få den nødvendige forsyningsmessige støtte fra det sivile samfunn.

Vannverksberedskap er praktisk sett først og fremst en kommunal oppgave. Beredskapstrening på dette område bør derfor mest naturlig legges inn i kommunevernøvelsene. På denne måte vil konkrete mangler i planer og forberedelser avdekkes lettest. Vi vil i øvelsesopplegget gjerne legge forholdene til rette for dette — men vi er samtidig takknemlig for å høre de faglige problemstillingene fra dere. Vi er ikke fagfolk på vannverkssektoren — og trenger deres faglige bistand for å lage gode øvelser.

Til slutt litt om evalueringen av de kurs og øvelser som er gjennomført på sivil side.

Evalueringen av øvelser har vel i tidligere år i det vesentlige vært basert på de utsagn deltakerne har gitt ved gjennomgåelse av øvelsen på slutten av denne, og våre inntrykk under øvelsen.

Vi har nå søkt å systematisere evalueringen bedre, og har for Fylkesvernøvelsene tatt i bruk et eget vurderings-skjema som deltakerne fyller ut ved slutten av øvelsen.

Skjemaet er et enkelt avkrysningskjema med tre valgmuligheter og mulighet for tilleggs kommentarer.

Det har gledet oss at deltakerne ved de øvelser som hittil er gjennomført i denne serie har vært meget positive i sitt syn på verdien av beredskapsøvelser. Selv om det foregår en løpende og detaljert evaluering av det vi foretar oss, er det vel ikke alltid så lett å gi uttrykk

for de resultater som er oppnådd. Det synes allikevel riktig å hevde at vi i Norge har etablert et sivilt beredskapsapparat som er gitt en brukbar minimumsdekning. Vi tror vel også at denne utdanning er tilstrekkelig til at vi, hvis landet skulle komme i vanskeligheter, vil ha en administrasjon som er i stand til å funksjonere rimelig godt.